

ادبیات عمومی و مخصوصه

هفته‌لق سیاسی، ادبی، علمی غزته‌در

جلد : ۳

سنه : ۲ ۱۳ ربيع الآخر ۱۳۳۶ جمعه ایرتسی ۲۶ کانون ثانی ۱۹۱۸ نومرو ۲۱—۵۲

غزل شاهانه

[فاضل محترم علی امیری افندی حضرتلری طرفندن اهدا بیورلمشدر :
یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینک شوغزل عاشقانه و شاهانه‌لری طوقپوشرای هایونی
کتبخانه‌سندن مأخوذدر.]

یار بزم ایتمک دیلر شاهانه بیرام ایرتسی
کم کم ایتسون شان آلوب خمخانه بیرام ایرتسی

روحه راحتلر باغشلر راح اولوب آب حیات
هجر لعلک صائی عطشانه بیرام ایرتسی

جان برجان سینه برسینه ولب برب دیلر
قانع اولماز بو کوکل برجانه بیرام ایرتسی

چون می‌نابه یساغ اولماز کورنسه ماه عید
دل دیلر لعلک میندن قانه بیرام ایرتسی

ساقیالب برب ایله جامی لعلک یادینه
صون برو نوش ایدم مردانه بیرام ایرتسی

قاشلری عیدنده صاغلو صوللو خنجر طاقنوب
چشمی قان ایتمک دیلر مستانه بیرام ایرتسی

مهری : در قنور با فرعی با قنور

حسب حال الم

ذات پیغمبر اودم کیم علمی تعداد ایلدی

اوکجه ابدان صوکره ادیان علمی یاد ایلدی

دیندار ومتقی وعین زمانده حاذق بر مسلکداشک قبول سالوننده وقتیه آصیلی کوردیکیم بر لوحده ایلک دفعه اوله رق او قودیم شو ایکی مصر علی جمل جلیله ، بنی بر مدتلرچوق دوشونیدردی . علم جلیل طی بومرتبه یوکسک بیلش وتکمیل حیات سعادت مأبنده ینه اومرتبه یوکسک طومش شخصیت ممتازه وقدسیتنامک تأسیسه من عنداه مظهر اولدینی دین مبین سالکرینک ، قدر و منزلتی بودرجبه اعلا بیورلش اولان بر علمک احکام جلیله سته اتباع واقفاده ادیان سائر سالکانه هر صورتله مرشد و پیشوا اوللری لازم کله جکی بنده متین بر قناعت تولید ایلش ایدی . و کندی کنده : بوقدر حکمتله مشبوع او امر ووصایانک امین وحارسی اولان ملئک دنیا ده امراض واسقامدن اک آز متأثر ساکن اولدقلى بلاد وامصارک یر یوزنده اک نظیف واک طاهر اوللری طبعه اقتضا ایدر دیدم . آره دن برچوق سنه لر کجکی حالمه عجا تجارب ومشهودات مدیده ، بو طرز محاکمه توافقی ایتدیمی ؟

آتی حقنده کی امیدم غایت واثق وقطعاً غیر متزلزل اولقله برابر اک ذرین تلغلرله عرض ایلرم که - خصوصی استثنال شویله جه بر طرفه بر ایلنجه - عمومیتله توافقی ایتدی . بالعکس بوعلوی دستورلک کلیاً جاهلی اولان اقوام غربیه ، خسته لکک دائره سنی بزدن زیاده تحدیده ، ساکن اولدقلى بلده لری بزدن زیاده - همده چوق زیاده - تنظیف و تطهیر موق اولدیار .

بومعکوس حادثه نیک علی نروده اولدینی دوشوندم ؛ و کوردم که : بز دستور اعظمی آره مزده توسیع ایدمه مشر ؛ چونکه بودستورک صورت مطلوبده تنی وانکشافی ایچون محتاج اولدینمز بعض فقرات علوم وفنونی تدقیقه واونلری مملکت مزده لایق وجهله نشر وتعمیمه یالزوم کورمه مشر یاخود لزوم کورم مزده زمین وزمانی مساعد بولامشز . بوتفرعات علوم نه ایدی ؟ طبیعات !

بوتقطعه بر آرز توقفه احتیاج وار . جمله جه معلوم اولدینی اوزره اوتهدن یری مملکت مزده هر نه زمان بوکله آغزه آلنسه وایچمزدن برینک بومسلکه سالک یعنی طبیعیوندن اولدینی سویلنسه در حال هر کسک نظرنده دینسز ویناء علیه مسلکسز مشربسز وبونلرک نتیجه سی اوله رقده جمیته مضر بر شخص تجسم ایدر ؛ وبوندن طولانی ده هر کس بونلرک نادئ الفتدن اوزاق طورور ، شخصلرندن تجاشی ایدو ؛ چونکه بونلرکویا عقیده یی اخلال وافساد ایدرلر .

خایر اقدم ، مسلک طبیعیون دینسزلر مسلکی دکلدز ؛ و طبیعیون دینسز دکلدردر . بوحقیقت هر کسک ذهنته یرلشایدرد . ایضاح ایدم : اول امرده شوراسی بیلنلیدر که بوزعم وذهاب ، یالکیز بولرم ، بز شرقلیلر مخصوص دکلدز ؛ اورویانک مختلف طبقاتنده « ناتورالیزم » و « ناتورالیست » کله لری ، اولردمده . طبی بزد اولدینی کی - دینسز انسانلرک صفت ممیزه سی صورتنده تلقی اولنور . قهر ، بوکون مملکتک صحت وحیاتیه ومن جهة عقلیات ، اجتماعیات واقتصادیاتیه یک صیتی مناسبتی اولان شو نازک مسئله یی تنویر ؛ یعنی طبیعات و طبیعیون حقنده من القدیم پرورده ایدیلن فکرک

فلاحتی آباءه و طبیعیاك بر علم الهیاتدن بشقه برشی اولدیفنی و طبیعوتك شمدی به قدر هیچده
دوبولامش بر صورتده اك ایلری کیتش برزمنه موحدین اولدقلرینی ایلری سورمهك مملکتیزده
حکمران اولان شوذهاب باطلك رفع وازالهسنه استطاعت دأر مسنده چالیشق عزمنده بولونیورم ،
شیمدیك شو قدر عرض ایدیم که قرآن عظیم الشانده « قل هو الله » بیورلش اولسنه مقابل طبیعوتك
خلاصه تفتیشده « الله موجوددر والله بر در واکا برأش تصویری غیر ممکن در » دنیور . طبیعوت
بوتیجه وصول ایچون عصرلك تخیه ادوب اخلافه بذل ایلدیکی وایم سالفه وحاضره افکارینه
افکار عالیه ومنورهنه معکس یلیدیکی بالجه مخلداتی اولیه برعزم و متانتله ایلری سور یورلر که بوند
وجود واجب الوجود ، وحدانیت الهیه ازلیت وابدیت الهیه مبطلرینی بالطبع منقولاته استناد ایتمهك
لك مشكل ریاضیه معادلهلری حل ایدرجهسنه حل وفصل ایدیورلر .

شو حقیقت بویلهجه آ کلاشیلدقندن صکره شمدی سزمه طبیعوتدن بر آدم ! بوکون شرق وغربه
وتون جهان ایلک دفعه اولق اوزره کنیدی تقدیم ایدیورم . بن ، طبیعوتدنم و مفراط بر موحدیم .
مفراط بر موحدیم ؛ چونکه طبیعوتدنم . طبیعیاك نه ایچون بو قدر طرفداریم ؟ اوکا نه ایچون بو قدر
مربوطیم ؟ سببی آ کلاهم : چونکه اونسر علم ابدان بو قدر . وشوراسی ده اونودلمسون که علم ابدان
باخصوس شوصوك عصرلده - نسغی ، قوه نامیه سنی و فیضی تمامیه طبیعیاتدن آلتدر . علم ابدان
اونسر بر لفظ بی معنادر . فتوندن مجاز (بوراده فتون لفظی ایله فتون طبیعیه قصد اولنور)
اولدجه طبایك ایلک مرحله سنی تشکیل ایدن علم تشریح و فیزیولوجیایه یعنی وظائف الاعضا علمیه
طوغری بر آدم آتمهك امکانی بو قدر . حالبوکه بویکی علم ، علم ایدانک عملی ، رکن اصلینی تشکیل
ایتمیکی اربانه خفی دکدر ؛ وبونلرسز علم ایدانک وجودینی تصویره امکان بو قدر . شو حالده طبیعیات
نهر ؟ بوک بسط وهرکک ، هر مکتب مدرسه کورمشك مجولی اولدیغندن بوراده ذکر
بیله زاندد کوریور . مع مافیه مختصراً عرض ایدیم : ریاضیات واونك اقسامندن هندسه ، جغرافیا
وقوزموغرافیان طوتهلمده جراثقال ، ماکنه فنی ، حکمت طبیعیه ، مبحث حادثات جویه ، کیمیا ،
طبقات الارض ، مبحث المعادن ، علم حیوانات ، علم نباتات و مبحث البشر هب طبیعیه داخلدر . اگر
بونلره بر آرز تشریح و برآزده فیزیولوجینا علاوه اولنورسه ایشته علوم طبیعیه اکال و اتمام ایدلش
اولور .

شمدی بداهه کورولیور که علم ایدانک علم ادیانه تقدیمی تصدیق وتوصیه بیوران اودهایی
محیر العقول ، ضمناً طبیعیه انتسابك لزومی ؛ چونکه اونسر علم ایدانک وجود بوله میه جفی قبول بیورمش
اولیورلر بیک اوچ یوز بو قدر سنه اول یعنی دنیا هنوز جهالت بلوطلرینه بوروغش اولدیفنی برزمانده
معرفت اشیا حقنده بو درجه وقوف واحاطه آنجق وجود بهودی بشریت ایچون شرف محض اولان
بر یغیر دهات سباتك مخصوصات ممتازملری جمله سندن اوله ییلیر .

شمدی دینهك که : « يك اي اما بونلر بزم مکتب پروغراملرمزده موجوددر » . اوت ،
بوکا هیچ شبهه بوق . آنجق بیلنیلدر که درسلك پروغرامده مندرج اولسی بشقه ، اونلره لایق
اولدیفنی قیمت واهمیتی ویرمک یتنه بشقه در . اونلر ، نظریات ساخه سنی کچه مدکجه یعنی عملیات ایله تحکیم
ایدلکجه پروغراملرده وجودی ایله عدم وجودی مساوی ضاییلیر .

بکا اولیه کلیور که بزده معارف نظارت جلیه سنك مملکتته اتخاف ایدمچی هدیهك اك سوبکی

والک مهم و مفیدی ، مکتبلریمزه طبیعات ساحه سنک - آلمانیا و امثالی مملکتلره توفیقاً - امکات
مساعده اولدیغی مرتبه ده توسیعی تشویق و اغرا ایتک اولمچدیر .

فی الواقع شرقی - عمومیت اعتباریله - علوم طبیعه یه پک او قدر رغبتکار دکلدیر . بو حادته ده
بعض عوامل طبیعه نک تأثیری کورلدیکنه و بو عواملدن باشده اقلیمک تأثیری کورستریله بیله جکنه قائم .
اوله یا . آلابیلدیکنه صاف و هموار برسای لاجوردی ؛ لیلی هیچ بر اقلیم ایله مقایسه اولنه میه جق
درجه ده شهابلریله ، کهکشانلریله مکوکب و مضي ؛ زمردین واحه لری ، براق و زمزمه دار جویبارلری ،
ارتقاات و انحطاطات ارضیه سی ، موزون کوهسارلری و بونلرک علی العاده سکائی اولان مختلف الاجناس
قوشلرک هواده ، زمینده پرنده لری و ترغلری اوکندده وجد و استغراق ایچنده مست و متحیر شرقی
شعر و خیاله باطبع انهما کدن کندینی قورقارامامش و بوسییلرله علوم منته دن ده آر متذوق و بالعکس
علوم مجردیه ده زیاده رغبتکار و تمایل اولمشدر که ایشته محیطه انطباق دستورلا تفرینه اک یارز
مثالردن برینی ده بوتشکیل ایدر .

ایکنجیسی : عنعنات وجدانیتک [*] تأثیری درکه هر عصرده و هر جمعیته آثارینی اظهار واحساس
ایتمکدن برآن خالی قالمشدر . شیمدی بونلره برآزده قرناً بعد قرن انتقال ایدر ، برسوزی خرافات
و افسانی تقلیاتک تأثیری علاوه ایدیله جک اولورسه شرقینک - عمومیتله - علوم طبیعه یه پک او قدر
یشادینک و برم اقلیملرده یشایان افسانلر آرمسندده طبیعاتک بودرجه امال ایدلدیکنک عوامل و اسبابی
کندیلکندن تعین و توضیح ایدر .

شاعر دهاتمندمن عبدالحق حامد پک افندی حضرتلرینک و قتیله بومبای شهید اولکندده بولندقلری
مصرلرده « شرقه سلام » عنوانلی منظومه غمزالنده :

« چندر ، بحردر ، کوهسارددر ، صبح ربیعی در
بویرلرده طوغان برشاعر اولق پک طبیعی در »

مصرعلریله بوکون ایلری سوردیکم شو نظریاتک محبت و احسانتی ده او وقتلر کورمش و قبول بیورمش
اولدقلرینه دلالت ایلر .

حالبوکه بوکون آوروپاده مثله تصادف ایدلدیکنی اوزرندن کچدکدن صوکره او کرندیکنیم « چرنا
وودا » ؛ یعنی کورستجه ایله بکرش آرمسندده طونه اوزرندده قورولمش اولان و حرب حاضر دولایسیله
اسمی صیغه طویولان او مشهور کوری ؛ ما کنه فنک کرچکدن براتموزج با کالی اولان او صنیع
بشر ، حکمت طبیعه نک تضییق و موازنه میام قانونلریله جراثیمک مرکز ثقلت دستورلری سایه سندده
او تاریخی نهرک اوزرینه قورولویورمش فنک برشاه اثری در .

سینه ارضدن لاس ، آلتون و کوش معدنلریله بوکون اونلردن ده مهم و مفید اولدیغی
ینه حرب حاضر دولایسیله پک ای آکلاشیلان معدن کوری ، علم نباتات ، مبحث المعادن و طبقات الارض

[۴] جدانیت کلمه سی ، (آناویزم) ک مقابلی اوله رق لسانمه محترم مسلک داشم فیلوزوف
دوقثور رضا توفیق پک افندی طرفدن اهدا بیورلمشده . (محرر)

علمیله علم هندسه نك مظهرت متقابله سی سایه سنده كشف ایدیلرک بشرک پیشگاه استفاده سته قوش
بردفینه لایفنی در .

شیمدی قوه محرکه سیله تراموای ، تلفون ، تلغراف ، تلسز تلغراف ورونشکن ما کنه لینی ودها
نیجه نیجه آلات متحرکه بی حرکت ، شوراده قوه حروری سیله مساکن و دواثری تسخینه ، اوتده
توه ضیائی سیله عالمی تنویره خادم اولان قوه الکتریقیه ، حکمت طبیعیه دن اقتباس اولنان قانونلرک
ابداعات فکرت فرماسی در .

بخارک ، یاغموورک ، قارک و بلوطلرک طرز حدوثی اوکره تن مبحث علام جو اولدینی کی ؛
کوک کورلتیلرک ، شمشکیرک ویلدرملرک صورت تکوینی ده بزه تعلیم ایدن یه اومبحث و فیالفوا ایددر .
بزی خلقت عالمک و آفرینش نی آدمک و اونلرله برلکده سلسله نباتات و حیواناتک ؛ خلاصه
موازنه اجرامک و تعاقب دهور و ازمانک اسرار استقرار و دوامنه و برکانلرک و زلزله لرک حدوث و تکونه
مطلع قیلان هب طبقات الارض دنیلان او علم بدیع طبیعت و جاذبه عمومی قوانین ازلیه سیدر .

ریوزنده رنگلی قماش و منسوجات و اشیای ملونه نامنه هرنه وارسه کوزللسکرلیله کوزلریتری
قماش دیران اودلغریب رنگلرک جمله سنی وجوده کتیردن علم ، علم کیمیا اولدینی کی - معدنی و یا نباتی -
ساحه تداویده استعمال اولنان کافه ادویه نك وجود بولسنه یکانه واسطه یه او علم نفیس الیارددر .

ایشته طبیعات ، بویله جه بونلری یکان یکان بشرک دماغنه حک و نقش ایتمک صورتیه ملکات
هالیه عقلیه نك نزاهت و وسعت و انجلاسنه ؛ یعنی انسانک فکرأ و ادراکأ تنور و اعتلاسنه ؛ و - ده
عمومی برتعبیرله - افکار حره نك ، یعنی سربست دوشونمه نك تنی و تظاهرینه خدمت ایستدیک کی ؛
طبیعیونده قدرت فاطره نك بو عظمت و شهامتنه و اولولغنه قارشی مبهوت و حیران و مستغرق
وهراسان قوصره صدریه سندن قویان درین برشهیق ولی ایدن مدید برندا ایله بومعالینک خالق مطلق
و ناطم ازلیسنه خطاب ایله الله
کانون ثانی ۳۳۳

قیمت الوان

رنک دیوبده کچیوریرز ، ارباب فن ده بزه یقین برامال ایله ، الوان : ضیانک تحلل و انعکاسندن
عبارت برکیفیتدر « دیمکله اکتفا ایدرلر . حالبوکه رنک ایله حسن ، رنک ایله حیات ، رنک ایله
عشق و طبیعت آرمسندن نه صیمی رابطه لار وارددر ؟

الوانک قیمتنی آکلا تمق ایچین اونک زوالیه صولاجق مائی دکنلری ، سمالری ، یشیل وادیلری
قاریشدر میاجتم ؛ فقط یالکز سزه صوردارم : حیاتی زورله سودیرن کوزل کوزلری ، و نکلر نیجه
نفسکزده حس ایدم بیلورمیسکز ؟ سیاه ، کبودی ، الا ... کی مستشاه ، جاذب کلمه لرک افولنه مجله
عشقک تحلی وارمیدر ؟

کور توزلری ، دمیر کورولتولری آرمسندن اختلاس ایدیلن زمانلرده ، تری آلنلری دیکاندیرن
بوالهی تسلیردن واز کچیه بیلورمی ؟

لونک حیاته مربوطیتی ، حسنه اولان علاقه سندن ده قوتلیدر . اونک وداع ایدم چی وادیلرده ،